

A katasztrófavédelem válaszai a XXI. század globális kihívásaira

Katasztrófák – életünk részei

**Humán szolgáltató szervezetek felkészítése vészhelyzetek,
különösen tűzeset kezelésére**

Jelige: „Titanilla78”

2013.

Tartalom

Bevezetés	3
Előzmények – Témaválasztás indoklása	6
Katasztrófák – életünk részei	9
Természeti katasztrófák	10
Civilizációs eredetű katasztrófák	12
XXI. század globális kihívása	14
Projektszellemű tanulásszervezési stratégia	14
Megvalósítás, lebonyolítás	15
Szociális kompetenciák fejlesztése	18
Projektmunka előnye	18
Hátrányok, problémák	19
Projektforgatókönyv	20
Humán szolgáltató szervezetek felkészítése vészhelyzetek, különösen tüzeset kezelésére	22
Foglalkozás felépítése, tapasztalatok	21
Tapasztalatok összegzése	33
Zárszó	35
Felhasznált irodalom	37
További források	37

Bevezetés

Bár a katasztrófák bekövetkezésének lehetőségét, hétköznapi jelenlétét még távol tartjuk tudatunktól és úgy gondolunk rájuk, mint egy tőlünk messzebb lévő, kisebb csoportot vagy más népeket érintő jelenségre, az elmúlt évek hazai eseményei mégis egyre inkább arra hívják fel a figyelmet, hogy a természeti csapások, ipari katasztrófák, erdő és lakástüzek nem kivételeznek senkivel lakóterület, faji vagy nemi hovatartozás szerint. Mi is épp olyan veszélyeztetett és kiszolgáltatott helyzetben vagyunk, mint más városok lakói, más országok népei. Egy katasztrófahelyzetből adódó válsághelyzetet pedig megoldani nehéz, felkészületlenül lehetetlen.

Természetükből adódóan a katasztrófahelyzetek sok esetben váratlanok, kellemetlen irányba terelik az egyént, de leginkább az egész közösség életét. Súlyosan kizökkentik a hétköznapi ritmusából, anyagi veszteséget okoznak, sőt emberéletek is veszélybe kerülnek. A felkészülés, a tudatos hozzáállás és összefogás, az együttműködés radikálisan csökkenti a kár nagyságát, pl. tűzeseteknél akár meg is előzhetik annak kialakulását, de mindenképp hatékonyabbá teszik a kárelhárítás mechanizmusát.

Önkéntes tűzoltóként megtapasztaltam, hogy a tűzesetek igen jelentős hányada emberi mulasztás, figyelmetlenség, tudatlanság, a tűzvédelmi szabályok mellőzésének következménye. Megtanultam, hogy a saját tulajdonomban lévő használati tárgyakra, eszközökre, a saját környezetemre, otthonomra vonatkozó tűzvédelmi szabályok megismerése törvény által előírt kötelességem, ahogyan a felügyeletem, gondoskodásom alá tartozók felkészítése is, valamint az, hogy megelőzzem, megakadályozzam tüzet okozó tevékenységüket.

Anyaként és pedagógusként megtapasztaltam és megtanultam a példamutatás felelősségét, a tudás átadásának jelentőségét. Nem mehetek el szó nélkül amellett, hogy bár törvény által meghatározott feladata az oktatási, nevelési intézményeknek is a gyerekek tűzvédelmi felkészítése és oktatása, sok esetben az évi egy, „sétáljunk ki az udvarra” tűzriadó próbában kimerül. A katasztrófavédelem, a tűzoltóság az elmúlt évek során több igen jól használható tantervet, tanári segédletet és foglalkoztató

füzetet állított össze, ezek azonban sajnos valamilyen oknál fogva mégsem kerültek a tantervekbe, a tantermekbe.

Egy fogyatékos ellátás csoportvezetőjeként tudom, hogy az évi egyszeri kötelező tűzvédelmi oktatás alkalmatlan a megfelelő elméleti ismeretek és gyakorlati jártasságok elsajátítására, a dolgozók felkészítésére. Az intézmények részére készített tűzriadó tervek általánosak, egy kaptafára készülnek törvények és szabályzatok, már jól bevált, az évek során kidolgozott és eddig elfogadott minták alapján. Ezek a tervek figyelmen kívül hagyják, de legalábbis nem tartalmazzák az intézmények szerkezeti sajátosságait, a humán tényezőket, valamint az intézménybe járó ellátottak állapotából vagy korából adódó egyéni sajátosságait (pl. cselekvőképesség, mozgáskorlátozottság foka, pszichés állapot, demencia), melyek hatással vannak a kiürítés időtartamára, sikerességére, az érzelmi reakciókra nem csak egy tüzeset, hanem más veszélyhelyzet során is.

Pedagógusként tudom, hogy minden, ami kötelező, az ellenállást vált ki. A kötelező oktatásokon megszerzett ismeretek hamar feledésbe merülnek, az oktatás során nem a tananyagra, hanem annak végére koncentrálnak. Egy képzés, felkészítés sikere függ az előadó szakmai felkészültségétől, az oktatási módszertől, az előadás módjától, de leginkább a résztvevők motiváltságán áll vagy bukik. Mindez pedig egymástól elválaszthatatlan.

Biztonságunk cégektől, külső szakemberektől várjuk el. A felelősséget másokra hárítva a bajban cselekvőképtelenné válva sokszor csak ülünk és arra várunk, hogy valaki – aki erre szakosodott és ezért kapja a fizetését – jöjjön, és mentsen meg minket, szeretteinket, értékeinket. Mindezt természetesen úgy, ahogyan azt mi elképzeljük, elvárjuk és akkor, amikor azt mi éppen jónak tartjuk, amikor számunkra megfelelő az időpont. A bajba jutottak a hatósági felkéréseknek sok esetben ellenállnak, az együttműködést megnehezítik, hiányolják a tájékoztatást, vélt vagy valós jogaikat kívánják érvényesíteni.

*„A legtöbb ember a civilizáció burkában úgy érzi,
mintha sérthetetlen lenne...”
(Eröss Zsolt)*

A károk mérséklésének, az emberi életek megóvásának, a minél hatékonyabb beavatkozások érdekében változásra van szükség. A figyelem felkeltésének, a gondolkodásmód megváltoztatásának, az új megoldások megtalálásának eszköze a szemléletformálás. Belső motivációt keltő módszerekre, gyakorlatias ismeretekre van szükség. Személyes érintettségre épülő eljárásokkal együttműködő, vészhelyzet esetén is cselekedni képes, segítő közösségeket alakíthatunk ki.

Előzmények

Témaválasztás indoklása

Kutatásom a pályázat kiírásától függetlenül 2012 őszén kezdtem el, melyre a devecseri kárelhárítás, az önkéntes tűzoltói beavatkozások során tapasztaltak sarkalltak: a szakadék a károsultak és a segítségnyújtók között, melynek legfőbb oka a megfelelő tudás, ismeret, kommunikáció, információ és a felkészítés hiánya.

Több úton indultam el: önkéntes tűzoltók válságkommunikációs felkészítése és tevékenysége, lakossági felkészítés, de mind a kettő zsákutca volt.

A munkahelyemen – Fogyatékos Személyek Nappali Ellátása – folytatott megelőzési tevékenységem:

- ◆ beszélgetések:
 - ◆ a tűz veszélyeinek megismerése,
 - ◆ teendők tűz esetén,
 - ◆ hogyan hívjunk segítséget és mit mondjunk?
- ◆ tűzriadó próba és kiürítési gyakorlat a kiürítési időtartam mérésével és dokumentálásával,
- ◆ tűzoltó bemutató szervezése, szociális kompetenciák fejlesztése,
- ◆ mind a dolgozók, mind az ellátottak tűzvédelmi felkészítése,

felkeltette az intézményvezetés figyelmét.

Az volt a hipotézisem, hogy: egy jól kidolgozott és felépített szemléletformáló felkészítés projektszemléletű tanulásszervezési módszerrel, egyfajta tűzbiztonságtudatos gondolkodásmód kialakítását teszi lehetővé, melynek során/után a résztvevők belső indíttatásra fognak cselekedni, tudatosabban fogják kezelni otthonukat, munkahelyüket vészhelyzetek szempontjából. Maguk fogják igényelni a további ismeretek megszerzését, a gyakorlati teendők elsajátítását. Így jelentősen növekszik a felkészítés hatékonysága, továbbá hosszú távú eredményeket érhetünk el ezen a területen, sikeres együttműködést tudunk kialakítani a lakosság és a beavatkozó szervezetek között.

2013 tavaszán felkértek, hogy tartsak előadást tűzmelegelőzés témakörben a Humán Szolgáltató Központ szakmai egységeinek. Először a vezetői kör felkészítése történt meg. A vezetők képzése után maguk a szakmai egység, valamint csoportvezetők kerestek fel dolgozóik felkészítésének ügyében. Tudományos munkámban ennek a több intézményt, szakmai egységet és több mint 50 főt érintő képzéssorozatnak a részleteit, tapasztalatait, az általam alkalmazott pedagógiai módszer hatékonyságát mutatom be.

Áttekintem a katasztrófa fogalmát, fajtáit. Így látni fogjuk, hogy a katasztrófák átszövik mindennapjainkat, azok akarva akaratlanul is részei az életünknek, hétköznapjainknak, továbbá bemutatom a XXI. század kihívásaként a fenntarthatóságot biztosító, valamint a szemléletformálásra általam legalkalmasabbnak tartott projektszemléletű tanulás-szervezési eljárást.

A katasztrófák sokszínűsége nem teszi lehetővé, hogy minden területre kiterjék egy 2 és fél órás felkészítés alkalmával, ezen kívül önkéntes tűzoltói tevékenységem kapcsán hozzám a tüzek, tüzesetek állnak a legközelebb. Pedagógusként a figyelemfelkeltés, a motiválás, a használható ismeretek átadása, új nézőpontok, gondolkodásmód a tudatos életvitel kialakítása a küldetésem. Ezért választottam a szemléletformálást, a tűzmelegelőzést, a tűzbiztonság-tudatos gondolkodás kialakítását vezérfonálnak, de amint azt látni fogjuk, feltárjuk a minket, intézményünket érintő összes krízislehetőséget és vissza-visszatérünk a fő témához: a katasztrófákhoz.

A projektszemléletű tanulás-szervezési eljárást, mint szemléletformáló módszert egy olyan projekt keretén belül mutatom be, melynek **célja**: *humán szolgáltató szervezetek felkészítése vészhelyzetek, különösen tüzeset kezelésére.*

A felkészítésen 5, 9-11 főből álló csoport vett részt Dunakeszin. A Humán Szolgáltató Központ (2120 Dunakeszi, Bajcsy-Zsilinszky u. 32.) munkatársai több szakmai területről (gyermekjólét, gyermek- és családvédelem, szociális szakmai egységek), intézményből érkeztek: Fogyatékos Személyek Nappali Ellátása, Pszichiátriai Betegek Nappali Ellátása, Idősek Otthona, Idősek Klubja, Népkönyha, 1. számú és 2. számú Bölcsőde, Gyermekfelügyelet.

A felkészítést minden esetben egy csoportos interjúval, beszélgetéssel nyitottam meg és zártam, melynek központi kérdése:

- ◆ előzetes ismeretek és tapasztalatok a tűzvédelem, tűzvédelmi oktatások terén,
- ◆ az élmény, amit a módszer adott,
- ◆ a változás, amit a témához való hozzáállásukban érzéltek a felkészítés végén,
- ◆ a megszerzett ismeretek hasznossága,
- ◆ a módszer hatékonyságának felmérése.

Kutatási munkám ezeknek az információknak, a bemutatásával, az interjú során elhangzottak összegzésével, valamint a felkészítést követően megjelenő igények, felkérések, és események bemutatásával zárom.

Katasztrófák – életünk részei

Az életben semmi sem állandó. Minden változik, mozog. Ahhoz, hogy új születhessen, a réGINEK múltnia kell. Ebben voltak és vannak segítségünkre a katasztrófák. Így azok nem hogy életünk részei, hanem annak természetes velejárói.

Kezdetben csak természeti katasztrófákról beszélhettünk. A Föld felszíne és légköre a különböző természeti katasztrófáknak (vulkánkitörések, földrengések, jég, viharok, áradás) köszönhetően nyerte el mai formáját és légkörét, lett élhető és lakható. Az élőlények nem panaszkodtak, nem halmoztak fel anyagi javakat. A halál, az elmúlás a születés ellenpólusaként természetes ciklikusságot biztosított.

Az emberiség, a civilizáció megjelenésével és fejlődésével a változások természetességét egyre inkább elvetve kezdtünk el ragaszkodni az állandósághoz, biztonsági szükségleteink egyre erősödtek, letelepedtünk, falakat építettünk magunk köré és egymás közé. A természet felett hatalmat kívánunk gyakorolni. Mohón, telhetetlenül zsigereljük ki a Földet: bányákkal, területfoglalással, erdőirtással, a levegő szennyezésével újabb és újabb katasztrófatípusokat hozva létre.

A katasztrófa a jelen kor szemléletével olyan jelenség vagy történés, amely közvetve vagy közvetlenül veszélyezteti az emberek, több ember életét, testi épségét, egészségét, anyagi javát, létfeltételeit vagy környezetét, azokat elpusztítja, megsemmisíti vagy rongálja. De mindenképp olyan helyzet, ami túlmutat a helyi erőkon, az önkormányzatok, az állami szervek folyamatos és összehangolt együttműködését, esetleg nemzetközi segítség igénybevételét igényli.

A katasztrófákat csoportosíthatjuk:

- ◆ időtartamuk,
- ◆ kialakulásuk sebessége,
- ◆ térbeli kiterjedése,
- ◆ az általuk érintett személyek száma,
- ◆ az okozott kár nagysága,
- ◆ az azokat kiváltó ok eredete és ismertetőjegyei alapján.

Eredet és kiváltó ok szerint két nagy csoportról beszélhetünk:

- ◆ természeti katasztrófákról,
- ◆ civilizációs katasztrófákról.

Természeti katasztrófák

Általában emberi beavatkozás nélkül, a természet erőinek hatására alakul ki, sokszor váratlanul, előrejelzésükre nem minden esetben van lehetőség.

Kozmikus eredetű katasztrófák:

- ◆ világűrből érkező káros sugárzások növekedése,
- ◆ más égitesttel való összeütközés,
- ◆ ár-ápály jelenségre ható bolygóegyüttállás.

Geológiai, földtani eredetű katasztrófák:

- ◆ földrengés,
- ◆ földcsuszamlás,
- ◆ hegyomlás, sziklaomlás,
- ◆ vulkánkitörés.

Rendkívüli időjárásból eredő, meteorológiai katasztrófák:

- ◆ pusztító jellegű szélvihar,
- ◆ emberi életet, javakat veszélyeztető homok-, por- vagy hóvihar,
- ◆ özvívyszerű esőzés,
- ◆ nagy mennyiségű vagy nagy tömegű jégeső,
- ◆ megszokottnál nagyobb mennyiségű hó vagy havazás szokatlan helyen és időben,
- ◆ árvíz,
- ◆ csapadékhiány,
- ◆ tartós, rendkívüli hőmérséklet-emelkedés,

- ◆ tartós, jelentős az évszakhoz képest rendkívül alacsony hőmérséklet,
- ◆ hőmérséklet gyors, szélsőséges változása,
- ◆ éghajlat, mikroklíma megváltozása,
- ◆ tüzet, robbanást, jelentős energiaellátási problémát okozó villámcsapás.

Biológiai eredetű katasztrófák:

- ◆ egyes állat vagy növényfajok túszaporodása,
- ◆ állatok tömeges vándorlása,
- ◆ járványok,
- ◆ olyan fertőző betegségek megjelenése, amelyek gyógyítása az adott pillanatban nem lehetséges,
 - ◆ olyan, az adott területen nem jellemző fertőző betegségek megjelenése, amellyel szemben a lakosság nem rendelkezik védelemmel, az egészségügyi szervek pedig nincsenek felkészülve ezek gyógyítására,
 - ◆ emberi hiba okozta biológiai katasztrófa,
 - ◆ szándékosan előidézett katasztrófa.

Egyéb katasztrófák:

- ◆ tűzvész
- ◆ erdőtüz,
- ◆ bozóttüz,
- ◆ tőzegtüz,
- ◆ ipari vagy lakóterületen keletkezett tűz.

Civilizációs eredetű katasztrófák

Kialakulásuk előfeltétele a civilizáció maga: a tudomány, a technika, a mezőgazdasági és ipari termelés, a közlekedés és a szállítás meghatározott szintje. Közvetlen módon a természet erői is előidézhetik civilizációs katasztrófák bekövetkezését.

Ipari katasztrófák:

- ◆ robbanás,
- ◆ radioaktív anyagok szabadba jutása,
- ◆ veszélyes hulladék keletkezése,
- ◆ veszélyes anyagok kiáramlása,
- ◆ talajkiszáradás.

Környezeti katasztrófák:

- ◆ vízszennyezés,
- ◆ talajszennyezés,
- ◆ levegőszennyezés.

Közlekedési katasztrófák:

- ◆ közúti katasztrófa, baleset,
- ◆ vasúti katasztrófa,
- ◆ légi katasztrófa,
- ◆ vízi katasztrófa,
- ◆ veszélyes légszennyezés.

Mezőgazdasági termeléssel összefüggő katasztrófák:

- ◆ erdőirtás,
- ◆ kemizálás,
- ◆ növényzetpusztítás.

Politikai okokra visszavezethető katasztrófák:

- ◆ politikai válság,
- ◆ politikai forradalom,
- ◆ terrorizmus,
- ◆ nemzetiségi, faji ellentétek,
- ◆ vallási ellentétek.

Gazdasági eredetű katasztrófák:

- ◆ szegénység,
- ◆ bűnözés,
- ◆ nemzetgazdaság összeomlása.

Egyéb civilizációs katasztrófák:

- ◆ tömegrendezvények, amelyek során pánik vagy más váratlan esemény történik, sok súlyos sérülést vagy halálesetet okozva,
- ◆ migráció,
- ◆ energiahiány.

Háborús katasztrófák:

- ◆ polgárháború,
- ◆ helyi háború,
- ◆ koalíciós háború,
- ◆ világháború.

Ha ezt a felsorolást megnézzük és összevetjük a körülöttünk zajló mindennapos eseményekkel, bizonyosságot nyer, hogy az életünk „kész katasztrófa”.

XXI. század globális kihívása

A harmadik évezred, a XXI. század mindent átfogó, megoldást kívánó problémája a fenntartható fejlődés. A fenntarthatóság kérdése globális problémaként a XX. század második felétől vált központi kérdéssé és ma már az élet minden színterén kulcsfontosságú.

Az elmúlt évtizedek nem hoztak a fenntartható fejlődés, a gazdasági, környezeti problémák, a megelőzés vagy akár a katasztrófavédelemre való felkészítés, az oktatás, az egészségügy, az élet egyéb területein megoldást. Ennek elsődleges oka, hogy a **probléma megoldása szemléletváltást** igényel.

A XXI. század kihívása a fenntartható fejlődés elveinek és gyakorlatának megvalósulása.

A harmadik évezred embere hatalmas ismeretanyaggal rendelkezik, nem szelektált információáradattal találkozik az élet minden területén. Fontos, hogy az eligazodás, a konstruktív életvezetés alapvető eleme a felelősség legyen.

Az ember, felelős önmagáért, társaiért, a környezetért. A felelős ember tudatosan dönt és választ.

Projektszellemű tanulásszervezési stratégia

A projektpedagógia fontos jellemzőinek, sajátosságainak bemutatása a projekt fogalmának, a projektszellemű tanulásszervezési eljárás megértéséhez és a projekt alkalmazásához elengedhetetlen.

A hagyományos oktatás során az ismeretek alkalmazása elválik magától az ismerettől, nem világos, hogy az egyes tantárgyak révén megtanult tudás voltaképpen mire is használható. Ez azonban nem is lehet másként, hiszen a tantervek nem az életből, hanem a tudományok rendszeréből indulnak ki. A tudást elszakítják azoktól a problémáktól, amelyek megoldására hivatott. A projektben ezzel szemben az elsajátítandó tudásanyag mindig szorosan összekapcsolódik valamely megoldandó gyakorlatias problémával.

A projekt olyan gyakorlatias, probléma centrikus tananyag, amely önálló gondolkodásra, autonómiára nevel, s egyúttal megfelelő tartalmi ismereteket is közvetít.

A projektoktatás célja a tudatos, környezettudatos, felelősségteljes magatartás kialakítása.

A szakirodalom egyetért abban, a hazai és a külföldi közoktatási gyakorlat pedig bizonyítja, hogy a környezettel kapcsolatos tananyagtartalom – így a katasztrófavhelyzetek megelőzésének, továbbá a tűzvédelem – közvetítésére a projektoktatás kiválóan alkalmas, mert:

- ◆ széles tantárgyi koncentrációt feltételez, ezáltal komplex szemléletmód kialakítására törekszik,
- ◆ a valós élet problémáit dolgozza fel,
- ◆ a gyakorlati élethez kapcsolatos ismerettartalmak feldolgozása tevékenység orientált módon történik.

Megvalósítás, lebonyolítás

Fontos a jól megfogalmazott forgatókönyv, mely tartalmazza:

- ◆ célokat,
- ◆ feladatokat,
- ◆ feltételeket,
- ◆ eszközöket,
- ◆ módszereket,
- ◆ időbeosztást.

A forgatókönyvtől el lehet térni, fontos hogy legyen helye a spontán reakcióknak is.

A tanítási-tanulási stratégia lépései:

- ◆ a résztvevők felismerik, megértik az adott (projekt) probléma megoldásához vezető fő célt,
- ◆ az előadó segítségével a résztvevők további konkrét problémákat, célokat fogalmazznak meg a fő cél eléréséhez,

- ◆ a résztvevők tervet készítenek a megoldásról, megfogalmazzák a feladatokat,
- ◆ csoportmunka során maguk szervezik a feladatok elosztását,
- ◆ produktum bemutatása a csoportok/capatok előtt,
- ◆ értékelés,
- ◆ korrekció,
- ◆ közzététel.

A projekt egyik alapvető jellemzője a résztvevők aktivitására, problémamegoldására építő tanulás-szervezési eljárás. Ebben a formában elkerülhetetlen a zárás, az eredmény felmutatása, amelynek személyre szabottnak kell lennie. A produktum a folyamat hatékonyságától függő kimenet.

Lényeges elem a visszacsatolás, mely meg kell, hogy történjen a résztvevők és az oktató (előadó, tréner, pedagógus) oldaláról is.

A projektoktatás folyamatában a tanulás alapvetően önálló, páros és csoportos szervezeti formában történik.

A projektmódszer mindig célirányos, problémaorientált, a résztvevők érdeklődésére, aktív tevékenységére épít. A kezdeményezésre, az együttműködésre és a kreatív, felfedezhető kutató technikára helyezi a hangsúlyt.

Projektmódszer további jellemzői:

- ◆ biztosítja az ismeretek, jártasságok, szokások elsajátítását indirekt úton,
- ◆ elősegíti az alapvető szociális kritériumok gyakoroltatását, a demokratikus közülethez szükséges készségek elsajátítását,
- ◆ a tanulás eszközjellegénél fogva önkéntes, örömteli tevékenység,
- ◆ a tanulás eredményeként a konkrét projekten való munkálkodás során önálló, egyéni szemlélet, kultúra születik,
- ◆ további célok kitűzésére, feladatok megoldására készlet.

A projektmódszer kialakítása John Dewey (1859-1952) elvein alapult, amelyek egyebek mellett a következő összefüggéseket hangsúlyozták:

- ◆ A tanuláshoz a személyes tapasztalaton kell alapulnia.
- ◆ A tanításnak figyelembe kell vennie a tanulók fejlődési szükségleteit és érdeklődését.
- ◆ A tanulóknak aktívan részt kell vennie saját tanulási folyamatainak alakításában.
- ◆ A tanulót a közösség ügyeiben való aktív részvételre, a közösségért felelősséget érző polgárrá kell nevelni.

A projektorientált, projektszellemű tanulásszervezési eljárás a projektmódszer alapján életszerű, praktikus, a valóságra vonatkozó tanulást jelent.

A témaválasztás alapjait itt is a mindennapi problémák, valamint az aktuális és aktualizálható közösségi érdekek alkotják. Ezek a közösség érdeklődéséhez, aktuális érdekeihez kapcsolódó problémák ugyanakkor szervesen beépülnek a tervezett hatásrendszerbe.

A projektorientált oktatás több szaktárgy, illetve szaktudomány körébe tartozó egységes, összefüggő, komplex elméleti és gyakorlati munkát jelent. Ez a tanulás a kutató és felfedező, a játékos és fantáziadús, a kérdezni tudó és kérdezni engedő, a kooperatív és szociális tanulás lehetőségeinek megteremtését követeli meg.

A projektorientált tanulás megváltoztatja az előadó szerepét is. Az előadó egy személyben tanuló és közreműködő, megfigyelő és közvetítő, valamint partner és tanácsadó, segít a tanuló és a tanulásban valamilyen módon közreműködő (szak)emberek számára.

A projektszellemű oktatás „kézzel fogható” produktumokhoz, konkrét eredményekhez vezet. Ezek lehetnek:

- ◆ anyagi értékek,
- ◆ szociális értékek,
- ◆ a résztvevők életvitelét aktuálisan, de távlatokban is segítők, közvetett vagy közvetlen, az élet minőségére kiható értékek.

Szociális kompetenciák fejlesztése

A projektoktatás a szociális kompetenciák fejlesztését elsősorban azzal szolgálja, hogy a tanítási tartalmak feldolgozásának folyamata a résztvevők együttműködésére épül, kooperatív technikákkal operál, élményszerű tanulással, problémahelyzetekből kiinduló izgalmas tevékenységekkel, kreativitást ösztönző feladatokkal fejleszti a kulcskompetenciákat.

Mintákat és gyakorlóterepet ad a magatartási normák, szabályok elsajátításához, a társas közösségekben való részvétel és együttműködés tanulásához, a problémamegoldáshoz, konfliktuskezeléshez. Megerősíti a humánus magatartásformákat, szokásokat. Felelős állampolgári magatartás megalapozását teszi lehetővé.

Projektmunka előnye

Projektmunka előnye, hogy nem csak tanulásszervezési forma, hanem egyben valóságos tevékenység is. A tanulás olyan szociális kontextusba helyezése, amiben tényleges tevékenység során valósul meg a résztvevők közötti együttműködés, és amely egyúttal lehetőséget ad az élmények, tapasztalatok behozására, az egymástól való tanulásra, valamint a cselekvéses tanulásra.

A résztvevőket egy projektmunka során felelősség terheli. Fejlődik az önismeretük is. A tényleges tevékenység révén nő a résztvevők motiváltsága, megoldások keresésére készíti őket és mindeközben a kompetenciákat komplex módon fejleszti.

Projekt eredményei:

- ◆ tolerancia,
- ◆ felelősség,
- ◆ kíváncsiság,
- ◆ motiváció,
- ◆ magabiztosság,
- ◆ problémafelvetés,
- ◆ akcióterv készítés,

- ◆ probléma definiálása,
- ◆ stratégiai gondolkodás,
- ◆ projekttervezés és végrehajtás,
- ◆ szervezési készségek,
- ◆ vezetőkészségek,
- ◆ változtatás,
- ◆ csoportmunka.

Hátrányok, problémák

Szaktudományos szempontból az eredmény felszínesebb, pontatlanabb, mint a hagyományos poroszos módszerrel átadott tananyag ismeret, valamint az időbeosztás is nehezebben tervezhető, jelentősen függ a résztvevők aktivitásától.

Több pedagógus, szakember együttműködését feltételezi és igényli. Nagyobb lehet a tér- és eszközigénye a hagyományos oktatási formákhoz képest.

Amint látjuk, a hátrányok csak akkor hátrányok, ha ragaszkodunk a régihez. Akár pozitívumok is lehetnek, amennyiben képesek vagyunk a belőlük származó előnyökre koncentrálni. A negatív (-) a megfelelő nézőpontból szemlélve a pozitív (+) kezdete.

Projektforgatókönyv

Humán szolgáltató szervezetek felkészítése vészhelyzetek, különösen tüzeset kezelésére

Célcsoport: Humán Szolgáltató Központ szakmai egységeinek vezetői, dolgozói:

- ◆ Fogyatékos Személyek Nappali Ellátása
- ◆ Pszichiátriai Betegek Nappali Ellátása
- ◆ Idősek Otthona
- ◆ Gyermekfelügyelet
- ◆ 1. számú Bölcsőde
- ◆ 2. számú Bölcsőde

Csoport létszáma: 9-11 fő

Projekt célja: tűzbiztonság-tudatos gondolkodás kialakítása.

Feladata: a résztvevők felkészítése vészhelyzetek, különösen tüzeset kezelésére.

Projekt megvalósulásához szükséges feltételek:

- ◆ probléma feldolgozásához, megértéséhez, a feladatok megoldásához szükséges ismeretanyag biztosítása,
- ◆ a feladatok, gyakorlatok elvégzéséhez szükséges eszközök biztosítása,
- ◆ papír,
- ◆ írószer,
- ◆ fotók káresetekről.

Módszerek, résztvevői kezdeményezésre épülő technikák: kommunikációs gyakorlatok, önálló adatgyűjtés és ismeretanyag feldolgozás, problémamegoldás, vita kezdeményezése, ötletbörze, élménybeszámoló, új megoldások kitalálása.

Időbeosztás: 2,5 óra (kb. 2-szer 1:10 perc, egy 10 perces szünettel).

Foglalkozás felépítése

Tapasztalatok

Terem elrendezése

Az asztalok elrendezése, csoportos beszélgetési formát tesz lehetővé. Nagyjából kör alakban elhelyezett asztalok körül mindenki rálát mindenkire, a középre lerakott eszközök könnyen elérhetőek.

Tapasztalatok:

Kezdetben csak székekkel, kör alakú, tréning jellegű csoportszervezési formában tartottam a foglalkozást. Ez a térforma azonban feszélyezte a jelenlévőket. Ezt annak tudom be, hogy a résztvevő gondozónők zömében nem rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, nem vesznek részt továbbképzéseken, így ez a fajta oktatási alakzat és eljárás számukra egyrészt ismeretlen, másrészt mivel alapvetően nem intellektuális tevékenységet, hanem gondozási feladatokat látnak el, a csoport előtt történő beszélés és bármilyen formájú megnyilvánulás frusztrációt okoz. Amint asztal mögé ültünk a csoport felszabadultabb, nyitottabb, kommunikatívabb lett, sokkal nagyobb kedvvel és aktivitással vettek részt a feladatokban.

Bemutató kör

Bemutató körre szánt idő: 15 perc

A résztvevők zömét nem ismertem, mivel más-más szakmai egységen dolgozunk, ezért a foglalkozást egy bemutatkozással és az elvárások megfogalmazásával kezdtük, valamint fel kívántam mérni, ki milyen előzetes ismeretekkel rendelkezik.

Tapasztalat:

A résztvevők elmondták, hogy bár már többször vettek részt kötelező munka- és tűzvédelmi oktatáson, nem érzik úgy, hogy egy valódi tüzeset során tudnának mit tenni. Az Idősek Otthonában már volt tüzeset. A dolgozók elmondták, hogy úgy megijedtek, hogy még a porral oltót is elfelejtették használni. A szerencse az volt, hogy a tűz nem volt túl nagy (egy televízió gyulladt ki), nem terjedt tovább és gyakorlatilag magától elaludt. Leginkább használható, gyakorlatias ismereteket szerettek volna kapni.

Ezután én is bemutatkoztam, elmondtam, melyik szakmai egységen dolgozom,

milyen önkéntes tűzoltói tapasztalatokkal rendelkezem és mi motivált a képzés megszervezésében, milyen hiányosságokat fedeztem fel a saját szakmai egységemen belül, mit tapasztaltam a fogyatékos ellátás kiürítési gyakorlatán (pl. az első alkalommal beszorultunk a kerekesszékesekkel egy fordulóba).

Csoportokra bontás

Feladatra szánt idő: 5 perc

2-3 csoportban, 3-4 fős kiscsoportokban dolgoztunk. Megkértem a résztvevőket, hogy akik egy intézményből jöttek, azok figyeljenek oda, hogy lehetőleg ne kerüljenek egy csoportba, hogy saját ötleteikkel és gondolataikkal (kívülről szemlélve mindig mást látunk) tudják segíteni az intézmények felkészülését.

Tapasztalat:

Ez a kérés nem okozott gondot, irányítás nélkül, önállóan rendeződtek át és alakultak ki a csoportok.

Felkészítő feladatok

1. feladat

Feladatra szánt idő: 10 perc

Tudatos felkészülésre szükség van, kell, mivel ezt törvény, rendelet, különböző szabályzat írja elő. Létezik olyan pl., hogy:

~ katasztrófavédelmi törvény,

~ tűzriadó terv készítési kötelezettség,

~ Országos Tűzvédelmi Szabályzat,

~ és van olyan törvényünk, amelyik a tűz elleni védekezés, a műszaki mentés és a tűzoltóság munkájának feladatait, a szaktevékenységekhez kapcsolódó alapfogalmakat határozza meg.

Tudjuk tehát, hogy különböző előírások vonatkoznak ránk úgyis, mint magánszemélyekre, és úgyis, mint dolgozókra. Ezért részt kell vennünk oktatásokon, be kell tartanunk szabályokat.

De mindez vajon miért hasznos? Írjuk össze, miért hasznos nekünk a tudatos

tervezés és felkészülés a következő esetekre: különböző katasztrófahelyzetek, veszélyhelyzetek, tüzeset.

Tapasztalat:

A résztvevők első sorban a pánikhelyzet megelőzését hozták fel, saját testi épségük és a rájuk bízott gondozottak testi épségének megóvását, a feladatok tudatosítását, a megfelelő információk megszerzésének lehetőségét ahhoz, hogy ne kétségbeesetten, cselekvőképtelenül álljanak egy ilyen helyzet fölött, hanem képesek legyenek reagálni, cselekedni.

2. feladat:

Feladatra szánt idő: 10 perc

Válsághelyzetek, váratlanul alakulnak ki, negatív érzelmi áttételeket idézve elő, jelentős hatást gyakorolva a hétköznapokra, a közösség szokásrendjére. A válsághelyzetekre történő felkészülés ma már minden szervezet kötelessége. Az elmúlt évtizedek rámutattak, hogy a felkészült válságkommunikáció radikálisan csökkenti a kár nagyságát, meg is előzheti annak kialakulását, hatékonyabbá teheti a kárelhárítás mechanizmusát.

Kutassuk fel a lehetséges válsághelyzeteket! Milyen előre látható krízispontokat tudunk beazonosítani a saját szervezetünkben?

Tapasztalat:

Három csoportban dolgoztunk. Így lehetőség volt a beszélgetésre, a saját gondolatok és ötletek behozatalára, konszenzus kialakítására, valamint vitahelyzet kialakítására is. A résztvevők rendkívül aktívak voltak és sokoldalú felmérést végeztek. Behozták a feladatba az elmúlt napok eseményeit, a hírekben hallott, más intézményekkel történt káreseteket is. Főképp a következő krízispontokat találták:

- ~ tüzeset,
- ~ földrengés,
- ~ viharkár, pl. jégeső, nagy szél,
- ~ nagy mennyiségű eső okozta probléma, pl. ivóvíz szennyeződése,
- ~ rendkívüli havazás,
- ~ épülethibákból adódó balesetek, pl. vakolat, faldarab leomlása,

- ~ közüzemi rendszerek zavarai, pl. csőtörés, fűtési rendszer meghibásodása,
- ~ hőség nyári időszakban,
- ~ járvány, nagy tömegű megbetegedés.

3. feladat:

Feladatra szánt idő: 15 perc

A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóság tevékenységéről szóló törvényünk kimondja, hogy magánszemélyek kötelesek gondoskodni arról, hogy a nevelésük, felügyeletük alatt álló személyek a törvényben foglalt tűzvédelmi ismereteket megszerezzék, és tevékenységük során ne okozzanak tüzet vagy közvetlen tűzveszélyt.

Három csoportban fogunk dolgozni. Minden csoport kap egy-egy témakört*, amit fel kell dolgoznia, majd be kell mutatnia, át kell adnia a megszerzett ismereteket a másik két csoportnak. Gondolatainkat fókuszáljuk saját munkahelyünkre, szakmai egységünkre. Hozzunk példákat, keressünk összefüggéseket.

1. csoport témaköre: Mit kell tennem, hogy ne égjen! Mit kell tennem, ha már ég? Mi kell az égéshez? Tűzoltás
2. csoport témaköre: Mivel oltsunk? Vízkutató: tűzcsapok, vízlelő helyek jelzése
3. csoport témaköre: Tűzoltó készülékek, Hogyan oltsunk tűzoltó készülékkel?

Tapasztalat:

A résztvevők itt már behoztak saját életükből is példákat, pl. amikor spiritusszal fokozták a tüzet egy kerti hulladék égetésénél és ezáltal kis híján leégették a hétvégi kertben lévő faházat is, megperzselték a gyümölcsfákat. Saját otthonukra is elvonatkoztattak, vajon hol van a saját lakóotthonuk közelében tűzcsap? Vízhiányos területen laknak-e tűzoltás szempontjából? Felmerült az igény továbbá a porral oltók használatának megtanulására is.

**Önálló adatgyűjtéshez használt segédanyag: Tanári kézikönyv az általános iskolák számára készült „Tűzre, vízre vigyázzatok...” című munkafüzetekhez.*

Forrás:

http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=pedagogus_kiadvanyok

Elmondták, hogy hiába van az intézményben porral oltó, nem használnák egy tűzeset során, mivel nem tudják azt hogyan kell. Sokan nem tudták, hogy éghető folyadékot nem olthatunk el vízzel vagy hogy miért nem olthatunk el vízzel. A képzésen összesen kb. 50 fő vett részt, ebből 1 fő tartott az autójában porral oltó készüléket, az otthonában senki.

4. feladat

Feladatra szánt idő: 10 perc

Markáns és közvetlen életveszélybe az emberek általában egész életükben egyszer sem vagy csak nagyon kevés alkalommal kerülnek. Emiatt, amikor vészhelyzeti résztvevőkké válnak, először mozognak extrém környezetben, amire nincs megoldó sémájuk, nincsen benne gyakorlatuk. Így a pszichikai reakciók tekintetében eltérően fognak reagálni.

Párosítsuk össze a két oszlop állításait:

A	Agresszív viselkedés, önvád, kétségbeesés, elbújás
B	Erős pszichikai tüneteket produkál, irracionális cselekvésre képes
C	Közömbösség, nemtörődömség, a veszélyek figyelmen kívül hagyása
D	Megőrzi lélekjelenlétét, akár cselekvésre is képes
E	Pánikszerű félelembe esik, ellenőrizhetetlen érzelmekkel reagál

1	Az emberek 15-20%-a
2	Gyerekek
3	Az emberek 70-75%-a
4	Időskorúak
5	Az emberek 10-15%-a

(Megoldás: A–2, B–5, C–4, D–1, E–3)

Tapasztalat:

Továbbra is három csoportban dolgoztunk. Így lehetőség volt az ötletek megbeszélésére, a saját ismeretek és tapasztalatok behozatalára a csoportba. A feladat megoldásakor kisebb vitahelyzetek alakultak ki. A résztvevők érveltek, gondolkodtak, hangot adtak saját érzéseiknek, elképzeléseiknek. Az ellenőrzés után spontán beszélgetés alakult ki arról, hogy az adatok megdöbbentőek, de ha belegondolnak a saját munkahelyi közegükbe, a kollégáik viselkedésébe, vélt reakcióiba és behelyettesítik magukat is a táblázatba, akkor helytállóak. Az, hogy az emberek 70-75%-a egy veszélyhelyzet során pánikszerű félelembe esik és ellenőrizhetetlen érzelmekkel reagál, mindenkit elgondolkodtatott. A résztvevők maguk tették fel a kérdést, hogy mit lehet ez ellen tenni? Hogyan kell az ilyen helyzeteket kezelni? Mivel tudnak segíteni egy pánikba esett embernek, kollégájuknak vagy gondozottjuknak? Hogyan tudnák elkerülni egy pánikhelyzet kialakulását?

5. feladat

Feladatra szánt idő: 15 perc

Az egész csoport közösen dolgozik. Két fogalmat borítok ki az asztalra. A fogalmak fel vannak darabolva, a mondatrészeket össze kell rakni. A két fogalom: katasztrófa, pánikállapot.

Miután a fogalmakat kiraktuk két csoportban folytattuk tovább a munkát.

1. csoport feladata: Írjunk össze pánikkeltő tényezőket!
2. csoport feladata: Írjuk össze, hogy milyen katasztrófa helyzeteket ismerünk?

Tapasztalat:

A résztvevők aktívak, lelkesek voltak a feladatok megoldásában. A csoportok variálása, összevonása és újra bontása sem okozott fennakadást. Sok ötlettel álltak elő, filmekből, hírekből, is merítenek ötleteket és példákat. Felhoztak saját élethelyzetet is, pl. amikor egy paneltűznél az egyik kolléganő beszorult a lakásba a három gyerekével, a lépcsőházat, folyosót elárasztó füst elzárta a menekülési lehetőségeket, ők pedig a teraszra voltak kénytelenek kimenekülni. Elmondta, hogy rettentően félt, pánikba esett, de a gyerekek miatt nem engedhette meg magának,

hogy ezt kimutassa, azonban cselekvésre képtelen volt. Nem jutott eszébe eltorlaszolni az ajtók alatti rést rongyokkal, hogy ne jöjjön be a füst, vagy bevizezni törülközőket, hogy magukat, a légutakat védjék a füstben lévő szemcséktől. Csak arra tudott gondolni, hogy minél távolabb kell mennie a tűztől: kiültek az erkélyre.

(10 perc szünet)

6. feladat

Feladatra szánt idő: 10 perc

Döntési képességet számos tényező befolyásolja: kor, intelligencia, nem, helyismeret, felkészültség, milyen szerepben vagyunk jelen az adott csoportban. A tűztől, mint őselemtől alapvetően mindenki fél, mégis eltérő lélektani hatást vált ki a férfiakból és a nőkből. Kutatások megállapították, hogy a férfiak hajlamosabbak átkúszni a füst alatt, míg a nők ezt nehezebben teszik meg. A füst által kiváltott hatást a tűzoltóságnál pszichikai pályákon vizsgálják. Egy füsttel teli ketrecben kell különböző feladatokat végrehajtani teljes védőfelszerelésben. Ehhez hasonló alkalmassági vizsgát kellett tenni nekünk is az önkéntes tűzoltói képzésünkön. A résztvevők közül két lány ijedt meg, került pánik közeli állapotba és kellett kihozni a befüstölt pincéből. Ezt ők az extrém, kifejezetten ijesztő körülményekkel és a légzőben történő más, számukra nehezebb légvétellel magyarázták.

Az ilyen félelmet keltő helyzetekben való cselekvésre, ezek megoldására különböző megküzdési stratégiákat alakítunk ki:

1. Figyelem elterelése
2. Veszély minimalizálása
3. Problémaközpontú megoldások

Három csoportban fogunk dolgozni. Mindenki kap egy megküzdési stratégiát, és erre kell konkrét élethelyzeteket, példákat, megoldásokat hozni. Hogyan terelem el a figyelmet? Hogyan tudom minimalizálni a veszélyt? Milyen problémaközpontú megoldások léteznek?

Tapasztalat:

Ez a feladat okozta a legnagyobb nehézséget. Azt kellett tapasztalnom, hogy a résztvevők koránt sem kezelik tudatosan az őket érő eseményeket és azt sem, hogy ők

maguk hogyan reagálnak egy ilyen helyzetben. Nem figyelték még meg saját reakciójukat, hogy egy olyan helyzetben, amiben féltek akár orvosnál vagy gyerek baleseténél, betegségénél, egy munkahelyi konfliktusnál ők hogyan reagáltak, hogyan oldották meg a kialakult helyzetet. A résztvevők ezt maguk is észrevették. Kimondták, hogy ha ezt tudatosabban kezelnék, odafigyelnének, vagy lenne tervük egy-egy ilyen helyzetre, kialakítanának megküzdési stratégiákra lehetőségeket, akkor lenne alternatívájuk, tudnának miből választani, nem kapkodnának egy félelmet keltő, negatív élethelyzetben, valamint hogy ez a fajta hozzáállás, felkészültség és az, hogy van megoldó sémájuk, még ha csak elméletben is, valószínűleg magabiztosabbá tenné őket, nem esnének pánikba. Továbbá ezzel a módszerrel tudnának segíteni másoknak is.

7. feladat

Feladatra szánt idő: 15 perc

Tennivalók különösen tűzeset során – Tekintsük át az alábbi listát. Mi az, amiről már beszéltünk, mi az, ami még kimaradt? Vonatkoztassuk el saját intézményünkre is a feladatokat! Létezik-e most egy olyan terv, amiben ezek fellelhetőek? Szükségesnek érezzük-e egy ilyen terv kialakítását saját intézményünkre? Miért?

Tennivalók különösen

- ◆ *Tűzvédelmi berendezések kezelése*

Tűzjelző berendezés indítása.

Hő- és füstelvezető indítása.

- ◆ *Tűzoltó berendezés működésének indítása*

A benntartózkodók menekülésének, mentésének irányítása, segítése.

Végrehajtó személyek kijelölése.

Csoportok létrehozása, tagjainak kijelölése, feladataik meghatározása, eszközeik megjelölése.

Vezetők, irányítók kijelölése, tevékenységük megtervezése.

- ◆ *Tűzoltás és mentés*

Tűzoltás irányítására kijelölt személyek meghatározása.

Riasztást követően a tűzoltás, mentési feladatokra beosztott dolgozók körének meghatározása.

Felderítés feladatai:

- ◆ Közvetlen életveszély megállapítása,
- ◆ Tűzterjedés irányának megállapítása,
- ◆ Tűzoltás.

Tűzoltás előkészítése:

- ◆ Oltóvíz-források,
 - ◆ Tűzoltási felvonulási út/terület hozzáférhetőségének biztosítása,
 - ◆ Tűzoltó készülékek, fali tűzcsapok és felszerelések kezelése,
 - ◆ Mentési feladatok: személyek mentése, veszélyt fokozó anyagok, eszközök, tárgyak kimentése,
 - ◆ Veszélyes anyagok, eszközök/veszélyeztetett anyagok, eszközök elszállítása,
 - ◆ Megérkező tűzoltóság részére hozzáértő segítség biztosítása.
- ◆ *Rendfenntartás*

Kimenekített személyek felügyelete.

Kimenekített anyagok őrzése.

Közlekedés és tartózkodás rendjének megszervezése, irányítása.

- ◆ *Energiaellátás korlátozása, megszüntetése*

Központi (fő) elzárók.

Szakaszolás.

Korlátozás.

- ◆ *Információ átadása*

Beavatkozáson részt vevő szervezetek útbaigazítása, fogadása.

Tájékoztatás a létesítmény területén folytatott tevékenységről, a tűz által érintett területről, várható veszélyekről, az addig tett intézkedésekről.

Egyes munkahelyi vezetők tudjanak elszámolni a dolgozói létszámmal, valamint arról, ki milyen feladatban vesz részt.

- ◆ *Irányító törzs*

Működési helyének, telefon- és személyes elérhetőségének meghatározása, a kommunikációs lehetőségek – és a rend meghatározása, a tájékoztatás – és nyilatkozatadás rendjének meghatározása, a jelentési rend meghatározása.

- ◆ *Az események, történések naplózása, dokumentálása*

Az események, időpontok dokumentálásának megtervezése, részjelentések készítői és azok leadási gyakorisága, illetve határidői.

- ◆ *Kommunikáció formális csatornáinak működtetése.*

Tapasztalat:

Mindenki egyből elvonatkoztatott a saját munkahelyi környezetére, kérdések merültek fel, nagyon fontosnak találták, hogy ezek a feladatok személyre szabottan ki legyenek osztva. Felmerült az igény egy olyan tűzriadó terv elkészítésére, amelyben ezek a feladatok szerepelnek és le vannak osztva, valamint hogy jó lenne ezt ki is próbálni, hogyan lehet megvalósítani az életben. A résztvevők kezdeményezték a tűzvédelmi bejárást, a kiürítési gyakorlat megtámogatását szakmai segítséggel is. Kérdések merültek fel az épületek szerkezetét illetően, a menekülési útvonalak és lehetőségek tekintetében. Kérdések merültek fel azzal kapcsolatban is, hogy kivel milyen formában tudnának egy együttműködést kialakítani. Hogyan lehet létrehozni egy riasztási láncot, hogy pl. amikor hétfvégén az 50 fős Idősek Otthonában csak 2 fő gondozónő tartózkodik, akkor is tudjanak kitől segítséget kérni. Kiket lehetne riasztani, mivel Dunakeszire Újpestről közel 20-25 perc alatt érnek ki a tűzoltók, ez idő alatt pedig az idősek életveszélybe kerülnek. Ugyan ez merült fel a bölcsödéknél, ahol pl. emeletről kell egy menekülési útvonal lehetőséggel kimenekíteni csoportonként több, mint 20, 3 év alatti kisgyermeket.

8. feladat

Feladatra szánt idő: 20 perc

A félelem keltette pánik leküzdésének módja a tájékoztatás, vagyis a válságkommunikáció. A válságkommunikáció célja, hogy csökkentse a valóságról kialakult képzetek és a valós helyzet közötti különbséget. Feladata: a kialakult helyzetben adódó zavar kommunikációs problémáinak megoldása gyors, precíz, megbízható információ áramoltatásával. Résztvevői a célközönség és a válságtáb.

Kirakok az asztalra 20 db képet különböző káresetekről és katasztrófahelyzetekről, tüzesetekről. Minden csoport közös döntés alapján választ 1 képet.

Feladat:

- ◆ káreset bemutatása,
- ◆ célközönség kiválasztása,
- ◆ elérni kívánt hatás megfogalmazása,
- ◆ üzenet megfogalmazása.

Segédlet az üzenet megfogalmazásához:

1. Jelenlegi helyzet feltárása

- ◆ egyértelmű megfogalmazás,
- ◆ ne legyen ködösítés,
- ◆ hogyan történhetett meg ez az eset?
- ◆ lényeges adatok, előzmények megfogalmazása.

2. Továbblépési lehetőségek

- ◆ jelenlegi továbblépési lehetőségek,
- ◆ az egyes lehetőségek előnyeinek és hátrányainak megvitatása.

3. Javaslat vagy döntés

- ◆ a javaslat milyen szempontból képes kezelni a problémát,
- ◆ hogyan kívánjuk kezelni a megtett lépések negatív hatásait?

4. Elképzelések a jövőről

- ◆ célok megerősítése,
- ◆ elvárások rögzítése,
- ◆ várt eredmények határidejének rögzítése.

5. Összefoglalás

- ◆ a legfontosabb pontok, lépések átisméltése, összefoglalása,
- ◆ azon lépések megerősítése, melyek növelik a hallgatóság önbizalmát és fegyelmét.

Tapasztalat:

A feladat nagyon tetszett a résztvevőknek. Jókedvűen zajlott az üzenet megfogalmazása. A csoporton belüli szerepek maguktól kialakultak: szóvivő, facilitátor. Odafigyeltek, hogy mindenki részt vegyen a megvalósításban. Hosszasan

tanakodtak a célközönség és a hatás kérdéskörében. Tanácsokat kértek, kérdéseket tettek fel. Több megoldás is született. Volt, aki a sérültek hozzátartozóit választotta, volt aki a médiának adott át információt, volt aki a kikerkező egységeket tájékoztatta. Az üzeneteket közösen értékeltük és elemeztük. Előfordult olyan eset is, amikor újra kellett fogalmaznunk a negatív, kissé ironikus megjegyzések mellőzése végett.

Záró kör

Beszélgetésre szánt idő: 15 perc

Hogyan éreztétek magatokat a foglalkozáson? Mennyire éreztétek hasznosnak a megkapott információkat? Mi az, amit adott nektek ez a fajta képzés? Mennyire érzitek hasznosnak ezt a fajta oktatási módszert?

Tapasztalat:

A résztvevők elmondták, hogy nagyon élvezték a képzést és úgy gondolják, hogy ezt legalább évente egyszer meg kellene ismételni, hogy felfrissítsék az ismereteket. A módszert jóval hatékonyabbnak és hasznosabbnak érezték és tartották az éves kötelező oktatásoknál. Elmondták, hogy úgy gondolják, magabiztosabban tudnak fellépni a jövőben egy ilyen vagy ehhez hasonló káresemény során az elhangzottaknak és a gyakorlatoknak köszönhetően. Sok új információt kaptak és nagyon tetszett nekik, hogy be tudták hozni a saját élményeiket, volt lehetőség a felmerült kérdések megbeszélésére is. Kifejezték abbéli reményüket, hogy ennek itt nem lesz vége és valóban meg tudjuk valósítani azokat a terveket, amelyekről a képzés alatt beszéltünk, pl. intézményre szabott válságkezelő, tűzriadó terv, személyre szabott feladatok, tűzvédelmi bejárás, tűzriadó gyakorlat, porral oltó használatának megtanulása. Az egyik résztvevő szó szerint azt mondta, hogy: „nagyon jó volt, egy percre sem unatkoztam!”

Tapasztalatok összegzése

A feladatok összeállítása igen jól sikerült, mivel az adott feladat által felhozott problémákra, kérdésekre választ adott, szinte reflektált a következő projekt elem.

A projektszellemű tanulászervezési módszer rendkívül hatékonynak bizonyult a felkészítés során mivel a résztvevők jól motiválhatóak voltak. A kezdeti „kötelező részvétel”-ből adódó ellenállás gyorsan elmúlt. Az 1óra 10perces blokkok gyorsan elszálltak, a résztvevők nem érezték fáradtságosnak vagy megterhelőnek az időtartamot. A figyelem könnyen fenntartható volt.

További előnye az eljárásnak, hogy rendkívül nagy teret hagy a személyes beszélgetéseknek, kérdéseknek. Sok olyan témát át tudunk beszélgetni, amelyeket közvetlenül nem érintettek a feladatok, de közvetve kapcsolódtak, illetve amelyek felé a résztvevők érdeklődést mutattak.

A résztvevők maguk hozták fel, hogy szívesen tanulmányoznák mélyrehatóbban az egyes témaköröket és kérték, hogy küldjek át e-mailen ezzel kapcsolatos anyagokat. Az e-mail címeket saját kezdeményezésre gyűjtötték össze.

A módszer rendkívül nagy rugalmasságot és figyelmet igényelt részemről, mint oktató részéről. A felmerült kérdéseket ki kellett összegyűjtenem, ahol én magam nem tudtam választ adni, ott további hozzáértő segítséget vontam be az adott témában jártas önkéntes kollégáim személyében. Visszajeleztem, felkutattam a válaszokat és a felkészítés után is tartottam a kapcsolatot a résztvevőkkel. Így meg tudtam alapozni egy hosszú távú, eredményes és hatékony megelőző eljárást, melyben:

- ♣ az intézmények dolgozói tudatosabban kezelik és figyelik a veszélyhelyzeteket,
- ♣ az intézmény vezetésével a dolgozók önként hajlandóak együttműködni, sőt kezdeményezik az együttműködést,
- ♣ közösen keresik meg a lehető legjobb megoldásokat,
- ♣ a gondozottak biztonságának biztosítását saját felelősségüknek érzik,
- ♣ nem egy külső szervezettől várják a megoldást, hanem maguk keresnek válaszokat,

- ◆ egy esetleges veszélyhelyzet kialakulásakor tudatosan cselekedni képes közösség alakulhatott ki,
- ◆ a dolgozók a beavatkozó szervekkel történő együttműködés lépéseit ismerve használható információk átadására váltak képessé,
- ◆ a beavatkozó szervek tevékenységét, a beavatkozás folyamatát, és rendszerét, a beavatkozókat érő külső hatásokat (pl. hő terhelés - „olyan sokan voltak kint, de alighogy bementek, pár perc múlva már ki is jöttek és csak ott pihentek”) megismerve, azt megértve együttműködő, elfogadó attitűdöt vettek fel a hivatásos egységekkel szemben.

Nyilván ezek teljes bizonyosságot akkor nyernének, ha valóban bekövetkezne egy tüzeset vagy bármilyen katasztrófa helyzet az adott intézményekben, erre azonban remélem, nem kerül sor a megelőzésnek, felkészítésnek, a fokozott figyelemnek és a kialakított tűzbiztonság-tudatos magatartásnak, gondolkodásnak köszönhetően.

A felkészítés hatásai, eredményei:

- ◆ Az egyik résztvevő a képzést követő hetekben ott felejtette a konyhában a serpenyőt a gáztűzhelyen. A felhevült zsiradék lángra kapott. A kolléganő még aznap írt egy üzenetet, hogy nem esett pánikba, eszébe jutott, hogy erről most beszélgettünk, tehát tudnia kell, mit és hogyan kell tenni ebben esetben.
- ◆ A Fogyatékos Személyek Nappali Ellátásán, valamint az 1. számú Bölcsődében elkészültek az intézményre és az intézmény ellátottaira szabott tűzriadó tervek, kiürítési tervek, személyre szabott feladatokkal, válságkommunikációs tervvel, riasztási sorrend meghatározásával.
- ◆ Az Idősek Otthonában megtörtént a tűzvédelmi bejárás, jelenleg folyamatban van az intézmény füstszakaszokra bontása, az ennek megfelelő kiürítés megtervezése az intézményi és ellátotti sajátosságok figyelembe vételével a megfelelő szakemberek bevonásával és együttműködésével.
- ◆ Tervek: a további intézmények válságkezelési, tűzriadó tervének elkészítése, a kiürítési gyakorlatok végrehajtása, az év végén nyitó 3. számú Bölcsőde dolgozóinak felkészítése.

Zárszó

Az elmúlt hónapok munkássága, az oktatás tapasztalatai és a jelenleg is folyó újabb projektek tükrében azt mondhatom, hogy:

- ◆ a szemléletformálás szükséges és hatékony, jelentősen növeli a résztvevők motivációját,
- ◆ ezzel a módszerrel képesek vagyunk kialakítani egy tűzbiztonság-tudatos gondolkodásmódot,
- ◆ a projektszellemű tanulószervezési módszer megfelelő eljárási forma, mivel:
 - ◆ belső motivációt alakított ki,
 - ◆ erősítette a résztvevők együttműködési készségét,
 - ◆ lehetőséget biztosított a saját tudásanyag és élmények behozatalára,
 - ◆ további problémákat vetett fel,
 - ◆ további projektek megvalósítására sarkallta a résztvevőket,
 - ◆ széleskörű ismeretanyag elsajátítását tette lehetővé,
 - ◆ gyakorlatias, a való életben használható képességek megszerzését tette lehetővé,
 - ◆ fejlesztette a szociális kompetenciákat,
 - ◆ a „kell”-ből jó kedvű csapatmunkát varázsolt,
- ◆ a belső motiváció kialakulásának köszönhetően hatékonyabbá vált a felkészítés, a megszerzett ismeretek egyből beépültek és alkalmazhatóvá váltak,
- ◆ jelentős eredmények születtek:
 - ◆ szociális értékeket,
 - ◆ résztvevők életét, életvitelét és biztonságérzetét, így az életminőséget javító, ezekre kiható értékeket teremtettünk.

Úgy gondolom, hogy a katasztrófavédelem munkatársai a kor pedagógiai kihívásait követve, az életszerűsége és az együttműködésre törekedve a megfelelő eszközök és csatornák kiválasztásával képesek lehetnek nem csak tervezni és a megelőzést az ellenőrzések, a szabályok hatósági betartatása mentén gyakorolni, hanem egy olyan civil-hivatásos együttműködési csoport kialakítására is, melyben a humán tényezők, az egyéni sajátosságok is figyelmet kaphatnak. A kommunikációtól az oktatáson át az utánpótlásig, a szakma szépségének és népszerűségének növelésével a szabályok nem betartatásával, hanem önként történő felismerésével, megértésével, elfogadásával és betartásával, az önkéntesek bevonásával és segítségével hidat lehetne építeni a hivatásos egységek és a civil lakosság közé, ahogyan azt a Humán Szolgáltató Központban történő felkészítem alátámasztja.

Az önkéntesek szakmai sokszínűsége és elhivatottsága olyan alappillér, amelyre érdemes építeni.

A megújuláshoz, a fejlődéshez együttműködésre van szükség. Be kell engedni a hivatásos, a hierarchiát megkövetelő rendszerbe a csapatszellemet, együttműködést kell kialakítani a hivatásos, az önkéntes és a civil szféra között. (A bűnmegelőzés terén láthatunk erre jó és működő példákat, kezdeményezéseket). Ki kell használni az egyének sajátos érdeklődését és küldetését. Ehhez szintén szemléletváltásra van szükség, így lehet, hogy mielőtt teret nyerhetne az általam bemutatott módszer és eljárás a katasztrófavédelem és a megelőzés terén, először a katasztrófavédelemi hivatal rendszerében és vezetői körében kellene egy hasonló szemléletformáló stratégiát bevetni. Én azonban bízom abban, hogy az egyre szélsőségesebb időjárás, a hazánkat is egyre többször sújtó viharok, árvizek, tüzek és egyéb katasztrófák nem csak a munkakörükből adódóan életre vigyázó szociális dolgozók szemét nyitja fel, hanem a lakosság is megérti a tudatos felkészülés szükségességét, valamint a segíteni képes, erre kiképzett hivatásos szakemberek is ráébrednek arra, hogy tudásuk megosztása épp úgy életet ment, mint két kezük egy beavatkozás alkalmával.

Felhasznált irodalom

Tűzoltási és Katasztrófavédelmi ismeretek II. – Tanfolyami jegyzet, Szerkesztette: Cseffó Károly, Kiadja: Katasztrófavédelmi Oktatási Központ Budapest, 2007.

V. Tűzmegeelőzési ismeretek http://www.dragon.klte.hu/~beneg/tuz_megelozes.pdf

Tanári kézikönyv az általános iskolák számára készült „Tűzre, vízre vigyázzatok...” című munkafüzetekhez http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=pedagogus_kiadvanyok

Új pedagógiai szemle 2006.október – Fenntartható oktatás és projektpedagógia <http://www.epa.oszk.hu/00000/00035/00107/2006-10-mu-Kovatsne-Fenntarthato.html>.

Falus Katalin – Vajnai Viktória: Kompetenciafejlesztés projektmódszerrel. Oktatókutató Fejlesztő Intézet, Budapest 2008.

Projektpedagógia – Segédlet a kompetenciaalapú pedagógusképzés módszertani megújulásához, <http://www.pszk.nyne.hu/tamop412b/projektpedagogia/index.html>

További források

http://www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/doc/fiatkut/pdf/zoltan_05_01.pdf

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_feb002.html

http://tuzoltosag.info/cikk/20130208_emelkedett_a_budapesti_riasztasok_szama

http://www.fovaros.katasztrofavedelem.hu/letoltees/document/document_39pdf.

<http://www.avf.hu/tanarok/fenyvesi-eva/?...ahatekonyvalsagkommunikacio.pdf>

http://www.109.74.55.19/.../17_0063_tartalomelem_004_munkaanyag_1000228.pdf

http://www.vas.katasztrofavedelem.hu/ems_files/content_125146.pdf